

MAŁGORZATA BOREK

AKTUALNE PROBLEMY
NAUCZANIA JĘZYKA ROSYJSKIEGO JAKO OBCEGO

Rec.: *Język rosyjski jako obcy. Dydaktyka przekładu, słowniki i pomoce naukowe / Русский язык как иностранный. Дидактика перевода, словари и учебные пособия*, red. Dorota Muszyńska-Wolny, Piotr Michałowski i Dorota Urbanek, Uniwersytet Warszawski, 2019. 185 ss. ISBN: 978-83-0120-820-2.

DOI: <https://doi.org/10.18290/rh216910-15>

Monografia jest wynikiem dyskusji, jaka odbyła się podczas międzynarodowej konferencji naukowej nt. *Język rosyjski: glottodydaktyka i dydaktyka tłumaczenia*, zorganizowanej na Uniwersytecie Warszawskim. Jak podkreślają redaktorzy tomu, celem dyskusji było zasygnalizowanie zarówno pewnych wspólnych aspektów nauczania języków obcych i przekładu, jak też odrębności badań i podejść metodologicznych.

Pierwsza część monografii jest poświęcona zagadnieniom związanym z dydaktyką tłumaczenia.

Larysa Korneeva w artykule pt. „Межкультурное обучение лингвистов-переводчиков на основе проектной деятельности” skupia się na kompetencji i komunikacji interkulturowej, które są niezbędne w pracy współczesnego lingwisty-tłumacza. Rozważania i propozycje autorki są wynikiem wieloletniego nauczania przedmiotu „Теория и практика межкультурной коммуникации”. Metoda projektów międzykulturowych zostaje przedstawiona jako metoda gwarantująca najbardziej efektywne kształtowanie interkulturowej kompetencji studentów. Omawianą metodę autorka ilustruje tematami opracowanymi wspólnie przez studentów rosyjskich, niemieckich i austriackich: „Волонтерская деятельность – сравнение”, „Здоровое питание в России и Австрии”, „Общественный транспорт”, „Архитектура и строительство”, „Высшее образование в России и Германии” itp. Zdaniem autorki projekty międzykulturowe

powinny być rozpatrywane nie tylko jako środek nauczania języka, ale również jako środek wychowawczy, którego celem jest zapewnienie rozwoju jednostki w kontekście gotowości do działań językowych, związanych z różnymi sytuacjami zarówno z życia zawodowego, jak i prywatnego.

W artykule pt. „Некоторые проблемы общей дидактики перевода: обучение переводу и сопоставительно-переводческому анализу реалий” Maria Alekseeva dzieli się uwagami na temat nauczania w rosyjskich szkołach wyższych na studiach licencjackich o specjalności „Перевод и переводоведение”. Za szczególnie ważne i trudne w procesie komunikacji interkulturowej autorka uważa problemy związane z tłumaczeniem realiów, w związku z czym został przez nią opracowany specjalny podręcznik *Теория перевода: реалии*. W artykule znajdujemy zwięzłą charakterystykę badań nad realiami – definicje, właściwości, klasyfikacje realiów oraz znaczenie włączenia badań realiów do dydaktyki przekładu.

Artykuł Eleny Melnikovej pt. „Проблемы перевода с французского на русский у славянских и неславянских студентов” jest poświęcony porównawczej analizie problemów, z jakimi borykają się francuskojęzyczni i rosyjskojęzyczni studenci, tłumaczący teksty w ramach studiów LEA oraz LLCER na Uniwersytecie Grenoble-Alpes. Autorka przedstawia rezultaty eksperymentu, polegającego na tłumaczeniu przez studentów z języka francuskiego na rosyjski tekstów związanych z czterema blokami tematycznymi: życie w mieście, życie poza miastem, turystyka, informatyka. Podsumowanie rezultatów znalazło odzwierciedlenie w tablicach i wykresach, zawierających dane liczbowe dotyczące popełnionych przez studentów błędów leksykalnych, gramatycznych, składniowych, interpunkcyjnych i ortograficznych.

Interesujący i aktualny jest artykuł Piotra Michałowskiego pt. „Телереферативный перевод – дидактические предпосылки и восприятие студентами”, w którym znajdujemy propozycję wykorzystania w procesie dydaktyki przekładu materiałów audio-wizualnych z telewizji oraz Internetu. Zdaniem autora jest to skuteczny sposób stymulowania rozwoju kompetencji tłumaczeniowej studentów oraz doskonalenia ich wiedzy i umiejętności związanych z nauką wybranego języka obcego poza środowiskiem językowym. Proponowany rodzaj pisemnego tłumaczenia streszczającego z wykorzystaniem mediów różni się od tłumaczenia tradycyjnego tym, że student sam decyduje, które fragmenty ścieżki dźwiękowej powinny być uwzględnione w przekładzie, a które można pominąć. Za niezwykle istotny autor uważa wybór odpowiednich audycji telewizyjnych – powinny one być dobierane według stopnia trudności języka oraz złożoności poruszanych w nich problemów tak, by korelowały ze stopniem zaawansowania danej grupy ćwiczeniowej.

W artykule pt. „Трудности передачи имен собственных. Микропонимы в кинопереводe с точки зрения дидактики”, autorstwa Anny Szczęsny, zostały omówione najważniejsze przyczyny problemów oraz błędów pojawiających się w tłumaczeniach nazw własnych z języka rosyjskiego na język polski i odwrotnie. Opracowanie zawiera interesujący opis projektu, polegającego na przygotowaniu

przez polskich studentów w ramach zajęć z tłumaczenia pisemnego napisów do rosyjskiego filmu dokumentalnego pt. „Голоса” w reżyserii Sergeya Nurmameda, ze szczególnym uwzględnieniem mikrotoponimów. Autorka przedstawia poszczególne etapy i metody pracy, zwracając uwagę na takie aspekty, jak praca w parach, podział filmu na 20-minutowe odcinki, przygotowanie wariantu dla tłumaczenia poza kadrem (*voice over*), wykorzystanie bezpłatnego, dostępnego online „arkusza montażowego”, prezentacja poszczególnych fragmentów tłumaczenia, podsumowanie i ocena zespołowa. Opis został wzbogacony o przykłady różnych transformacji translatorskich, dotyczących rosyjskich mikrotoponimów związanych z Leningradem, typu: Дворцовый мост, мост Строителей, Бадаевские склады, Большой дом, Марсово поле, Медный всадник, Кирпично-пемзовый завод, Октябрьская железная дорога, фабрика-кухня Балтика. Autorka przytacza zarówno standardowe, jak i niestandardowe ekwiwalenty przekładowe, dokonując ich charakterystyki oraz oceniając adekwatność przekładu.

Roberta Pittaluga w artykule pt. „Бесприставочные глаголы движения: фреймовое представление как способ обучения переводу” przedstawia analizę konfrontatywną rosyjskich i włoskich czasowników bezprefiksalnych w formie czasu przeszłego. Badania zostały przeprowadzone na podstawie porównania oryginału opowieści A. Czechowa *Дуэль* z pięcioma wariantami przekładu na język włoski. Zainteresowanie danym tematem autorka tłumaczy deficytem opracowań poświęconych czasownikom ruchu w języku włoskim. Proponuje wykorzystanie w badaniach charakterystycznej dla językoznawstwa kognitywnego metody frejmów, które są rozumiane jako schematy wiedzy o świecie, pomagające wybrać tłumaczowi najbardziej potrzebne, prototypowe ekwiwalenty czasowników rosyjskich. Za niezwykle istotne autorka uznaje rozpatrzenie nie tylko znaczenia czasownika (np. jednokrotność/wielokrotność czynności, ruch ukierunkowany/nieukierunkowany itd.), lecz również struktury całego zdania (rodzaje dopełnień i okoliczników występujących przy badanym czasowniku). Niewątpliwie godna uwagi jest próba połączenia analizy frejmowej z metodą klasyfikacji statystycznej, wykorzystującej współczynnik Czekańskiego (zwanego również współczynnikiem Sørensen), dzięki któremu można ukazać podobieństwa i różnice między gramatycznymi znaczeniami czasowników ruchu występujących w oryginale oraz we włoskich przekładach.

Druga część monografii jest poświęcona pomocom naukowo-dydaktycznym, w tym nowym typom słowników dwu- i wielojęzycznych, oraz bazom terminologicznym.

Elena Yurina w artykule pt. „Дидактический потенциал словаря метафор в методике РКИ” przedstawia koncepcję *Словаря русской пищевой метафоры*. Słownik składa się z trzech tomów: (1) *Блюда и продукты питания*; (2) *Гастрономическая деятельность*; (3) *Субъект, объект, инструменты гастрономической деятельности*. Jak podkreśla autorka, jego wyróżnikiem jest to, że metafory – zarówno językowe, jak i indywidualne – są przedstawione w różnorodnych tekstach

w różnych leksykalno-semantycznych wariantach. Szczegółowo zostaje omówiona struktura haseł słownikowych, które zawierają znaczenie podstawowe wyrazu, znaczenia przenośne z uwzględnieniem leksyki nienormatywnej, komentarz lingwo-kulturoznawczy oraz podsumowanie wyobrażeń związanych z omawianym leksemem. Artykuł zachęca do wykorzystania słownika jako cennej i oryginalnej pomocy naukowo-dydaktycznej w nauczaniu języku rosyjskiego jako obcego.

Olga Raina i Mikhail Khmelevskiy w artykule pt. „Фразеологическая омония и интерференция в аспекте преподавания РКИ в славянской аудитории” poruszają kontrowersyjny problem dotyczący wprowadzania frazeologii na początkowym etapie nauczania języka obcego. Autorzy są zdania, że umiejętne włączenie frazeologizmów do nauczania języka już na poziomie A1 jest wskazane i potrzebne, gdyż pomaga zarówno w opanowaniu przez uczących się materiału leksykalno-gramatycznego, jak też zagadnień kulturoznawczych i krajoznawczych. W związku z tym proponują zapoznanie się z projektem rosyjsko-polskiego podręcznika pt. *Лексико-грамматические упражнения сквозь призму фразеологии*, który jest opracowywany w Petersburskim Uniwersytecie Państwowym.

Zagadnieniom frazeologii poświęcony jest także artykuł Volodymira Dubichynskiego, Doroty Muszyńskiej-Wolny i Adama Jaskólskiego pt. „Дидактико-теоретическое обоснование учебного словаря русско-польских фразеологических параллелей (УСРПФП)”. Rosyjsko-polskie paralele frazeologiczne zostały tu podzielone na trzy grupy: pełne, częściowe, pozorne (*полные, неполные, ложные*). Według autorów opracowywany przez nich słownik będzie swego rodzaju novum wśród dotychczasowych rosyjsko-polskich słowników frazeologicznych, gdyż będzie miał charakter dydaktyczny, co znajdzie odzwierciedlenie w specjalnych komentarzach zamieszczonych przy hasłach słownikowych.

Z kolei Didier Dupuy w artykule pt. „Практика составления словаря русско-французских лексических параллелей: о выборе лексических единиц, толкований, иллюстративных примеров и эквивалентов” przedstawia koncepcję słownika zawierającego rosyjsko-francuskie paralele leksykalne, które obejmują: 1) rosyjskie zapożyczenia z języków klasycznych (*идея, гипотеза*) oraz zapożyczenia z języków nowożytnych (fr. – *сомелье*, ang. – *футбол, лидер*, niem. – *путч, диктат*), 2) sztucznie stworzone leksemy, pochodzące najczęściej z łaciny i greki (*телефон*), 3) francuskie zapożyczenia z języka rosyjskiego (*водка, дача, погром*). Zbiór opisywanych leksemów został ograniczony do rzeczowników i przymiotników.

Godny uwagi jest artykuł Magdaleny Kuratczyk pt. „Лексыкография з кропками в тле. Проект Словника росыјских Ё-гомографов”, zawierający prezentację projektu słownika rosyjskich form wyrazowych, które brak kropek nad E czyni homograficznymi. Autorka dokonuje przeglądu ważniejszych słowników językowych w celu ukazania różnic w pisowni i wymowie rosyjskich wyrazów zawierających literę Ё. Okazuje się, że wiele słowników całkowicie pomija homonimie, której źródłem jest brak kropek nad E, albo ją marginalizuje. Planowany słownik rosyjskich Ё-homo-

grafów obejmuje formy wyrazowe o identycznej pisowni, lecz odmiennej wymowie, które można podzielić na homografy leksykalne, leksykalno-gramatyczne i gramatyczne. W sumie zgromadzono w nim ponad tysiąc form zebranych ze słowników i ilustrowanych przykładami adaptowanymi z Narodowego Korpusu Języka Rosyjskiego. Prezentowany słownik z pewnością zainteresuje zarówno uczących się, jak i nauczających języka rosyjskiego.

Anna Antoniuk, Iryna Kononenko, Julia Roguska i Anna Szafernakier-Świrko są autorkami artykułu pt. „Польско-русский тематический словарь как учебное лексикографическое издание”, w którym podkreślają znaczenie słowników tematycznych w procesie nauczania języków obcych. Artykuł zawiera opis nowego polsko-rosyjskiego słownika tematycznego, opracowanego na Uniwersytecie Warszawskim. W słowniku tym można znaleźć 27 bloków tematycznych, podzielonych na różne leksykalno-semantyczne grupy (np. w bloku „Prawo” czytelnik znajdzie takie tematy, jak „Prawo cywilne”, „Prawo karne”, „Przeciwdziałanie przestępczości” itd.). Możliwości wykorzystania słownika w procesie nauczania języka rosyjskiego jako obcego zostały zilustrowane za pomocą przykładowych zestawów ćwiczeń z zakresu fonetyki i akcentologii, leksyki, frazeologii, słowotwórstwa, morfologii i składni. Zdaniem autorek materiał zawarty w słowniku sprzyja rozwijaniu kreatywności językowej oraz podnoszeniu kompetencji kulturoznawczych uczących się.

Artykuł pt. „Актуальные проблемы подготовки иностранных граждан к поступлению в российский вуз и учебный словарь русского языка как инструмент их решения” Nadezhdy Vediakowej i Olgi Redkiny jest poświęcony koncepcji nowego słownika, który posiadałby wielofunkcyjny charakter, tzn. byłby pomocny zarówno w przyswajaniu przez studentów zagranicznych języka rosyjskiego, jak i poznawaniu kultury rosyjskiej, dzięki czemu możliwe staje się kształtowanie odpowiednich kompetencji lingwistycznych i kulturoznawczych. Autorki kładą nacisk na koncentryczny układ haseł słownikowych oraz systemowy opis gramatyczny wyrazów zgrupowanych w jednym haśle, np. podanie synonimów, antonimów, form supletywnych, wyrazów pochodnych, zależności paradygmatycznych itp. Słownik będzie wzbogacony materiałem ilustracyjnym z rosyjskiej literatury, malarstwa oraz filmów.

Monografię zamykają dwa artykuły poświęcone kategoriom gramatycznym czasownika. Artykuł Sergeya Vlasova, Sergeya Volkova i Leonida Moskovkina pt. „Видовые характеристики глагола в учебниках русского языка для польских учащихся второй половины XVIII – начала XIX века” stanowi przegląd polskich podręczników, w których jest opisana kategoria aspektu rosyjskiego czasownika. Autorów interesują opracowania wzorowane na *Русской грамматике* М. Ломоносова – są to podręczniki M. Lubowicza, M. Zubakowicza, I. Brodowskiego, M. Butowskiego i J. Dworzeckiego. Podkreślony zostaje niezwykle istotny wkład do badań nad kategorią aspektu czasownika wniesiony przez polskiego językoznawcę O. Kopczyńskiego, który był autorem pierwszego podręcznika do gramatyki języka polskiego.

Jewgienija Żejmo w artykule pt. „Лингвометодическое обоснование необходимости создания базы префиксальных русских и польских глаголов для при-

кладных целей” porusza problem wieloznaczności prefiksów czasownikowych w języku rosyjskim oraz związane z tym trudności w opanowaniu poprawnych nawyków językowych przez przyszłych tłumaczy. Zdaniem autorki poznawanie prefiksacji czasownikowej w przypadku blisko spokrewnionych języków słowiańskich ma swoje plusy i minusy – na początkowym etapie studiowania tego zagadnienia język ojczysty może być pomocny, natomiast na poziomie zaawansowanym może pojawić się interferencja. W rozwiązaniu tego problemu mogłoby pomóc stworzenie bazy rosyjskich i polskich czasowników prefiksalnych, ku czemu zmierzają prowadzone przez autorkę badania.

Reasumując, monografia jest zbiorem ciekawych propozycji dotyczących nauczania języka rosyjskiego jako obcego w aspekcie lingwistycznym, przekładowym oraz kulturoznawczym.

RENATA CZAPLIKOWSKA

EWOLUCJA I KONSTYTUOWANIE SIĘ GLOTTODYDAKTYKI JAKO DYSCYPLINY NAUKOWEJ

Rec.: Przemysław E. Gębał. *Dydaktyka języków obcych. Wprowadzenie*.
Wydawnictwo Naukowe PWN, 2019, 508 ss. ISBN: 978-83-951407-3-0.

DOI: <https://doi.org/10.18290/rh216910-16>

Glottodydaktyka (inaczej dydaktyka języków obcych), dyscyplina akademicka sytuowana w obszarze nauk humanistycznych i przypisywana obecnie do językoznawstwa stosowanego, rozwija się na gruncie nauki polskiej intensywnie od niemal 50 lat w wielu ośrodkach uniwersyteckich. Za miejsce jej narodzin przyjmuje się zgodnie Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, a za jej ojca bezspornie uznaje prof. Ludwika Zabrockiego. Jako dyscyplina glottodydaktyka zajmuje się niezwykle złożoną materią, a mianowicie procesami nabywania i uczenia się języka obcego, które nie są dostępne bezpośrednio doświadczeniu empi-

Dr RENATA CZAPLIKOWSKA – Uniwersytet Pedagogiczny im. KEN w Krakowie, Instytut Neofilologii, Katedra Językoznawstwa Niemieckiego; e-mail: renata.czaplikowska@up.krakow.pl; ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8109-7980>.